

VAIMSE TERVISE JA HEAOLU EUROOPA PAKT

eli kõrgetasemeline konverents

ÜHESKOOS VAIMSE TERVISE JA HEAOLU NIMEL

Brüssel, 12-13 juuni 2008

Slovensko predsedstvo EU 2008
Slovenian Presidency of the EU 2008
La Présidence slovène de l'UE 2008

EUROPE

VAIMSE TERVISE JA HEAOLU EUROOPA PAKT

Meie, 13. juunil 2008 Brüsselis toimunud ELi kõrgetasemelise konverentsi "Üheskoos vaimse tervise ja heaolu nimel" osalejad tunnistame vaimse tervise ja heaolu tähtsust ja olulisust Euroopa Liidule, selle liikmesriikidele, huvigruppidele ja kodanikele.

I - ME TUNNISTAME, ET

- Vaimne tervis on inimõigus. See võimaldab kodanikel nautida heaolu, elukvaliteeti ja tervist. See soodustab õppimist, töötamist ning osalemist ühiskonnas.
- Elanikkonna vaimse tervise ja heaolu tase on ELi, kui teadmispõhise ühiskonna ja majanduse, edu võtmetähtsusega ressursiks. See on Lissaboni strateegia elluviimise, kasvu ja töökohtade tagamise, sotsiaalse sidususe ja jätkusuutliku arengu oluliseks teguriks.
- Vaimsed häired on ELis kasvamas. Tänapäeval on arvestuslikult 50 millionil kodanikul (umbes 11% elanikkonnast) vaimsed häired, kusjuures naistel ja meestel kujunevad välja ja avalduvad erinevad sümptomid. Depressioon on juba kõige laiemalt levinud terviseprobleemiks paljudes ELi liikmesriikides.
- Enesetapp on jätkuvalt üheks levinud surma põhjuseks. ELis on umbes 50 000 enesetappu aastas, millest ¾ teevad mehed. Kaheksa liikmesriiki on meeste enetappude poolest maailma viieteistkümne juhtiva riigi seas.
- Vaimsed häired ja enesetapud põhjustavad tohutut kannatust üksikisikutele, peredele ja kogukondadele, ning vaimsed häired on peamiseks puude põhjustajaks. Need avaldavad survet tervise, hariduse, majanduse, tööhõuturu ja sotsiaalse sotsiaalhoolduste süsteemidele kõikjal ELis.
- Täiendavad tegevused ning ühispingutused kogu ELi tasemel aitavad liikmesriikidel lahendada neid väljakutseid läbi elanikkonna seas hea vaimse tervise ja heaolu propageerimise, ennetustegevuse ja eneseabi tugevdamise, ning vaimse tervise probleemidega inimeste ja nende perede toetamise, lisaks liikmesriikide juba olemasolevatele meetmetele tervishoiu, sotsiaalhoolekande ja meditsiinilise abi valdkonnas.

II - ME NÕUSTUME, ET

- Vaja on otsustavat poliitilist sammu, et muuta vaimset tervist ja heaolu võtmeprioriteediks.
- ELi tasemel vaimse tervise ja heaolu nimel tehtavad sammud peavad olema välja töötatud kaasates asjakohaseid poliitikuid ja huvigruppe, sealhulgas tervishoiu-, haridus-, sotsiaalabi- ja justiitssektoreid, sotsiaalseid partnereid ning tsiviilühiskonna organisatsioone.
- Vaimse tervise probleeme kogunud inimestel on hinnalisi kogemusi ning neil peab olema aktiivne roll tegevuste planeerimisel ja juurutamisel.
- Kodanike ja gruppide, sealhulgas kõikide vanusegruppide, erinevate sugupoolte, etnilise päritoluga ja sotsiaal-majanduslike gruppide vaimset tervist ja heaolu tuleb edendada tuginedes sihitud sekkumistele, mis võtavad arvesse ning on tundlikud Euroopa elanikkonna mitmekesisu suhtes.
- Vaja on parandada vaimse tervise alast teadmiste baasi: läbi rahvastiku kohta vaimse tervise seisundit puudutavad andmete kogumise ning tellides uuringu vaimse tervise ja tervisehäirete epidemioloogia, põhjuste, määrade ja implikatsioonide, ning samuti sekkumiste ja parimate tavade võimaluste kohta nii tervishoiu- ja sotsiaalsektorite sees kui väljas.

III - KUTSUME ÜLES TEGEVUSELE VIIES PRIORITEETSES VALDKONNAS

I - DEPRESSIOONI JA SUITSIIDI PREVENTATSIOON

Depressioon on üks kõige levinumaid ning tõsisemaid vaimseid häireid ning juhtiv suitsiidse käitumise ohutegur. Iga 9 minuti järel sureb ELis üks inimene suitsiidi tulemusena. Enesetapukatsete arvu loetakse olevat kümme korda suurem. Liikmesriikide aruannetes toodud suitsiidimäärad erinevad 12 kordselt.

Poliitikuid ja huvigruppe kutsutakse üles osalema suitsiidi ja depressiooni alases ennetustegevuses, sealhulgas järgmistes sammudes:

- parandama meditsiinitöötajate ja sotsiaalsektori võtmeisikute väljaõpet vaimse tervise alal;
- piirama juurdepääsu potentsiaalsetele enesetapu sooritamise vahenditele;

- rakendama meetmeid vaimse tervise alase teadlikuse tõstmiseks elanikkonna hulgas, tervishoiutöötajate ja teiste asjakohaste sektorite töötajate seas;
- rakendama meetmeid suitsiidie riskifaktorite vähendamiseks, nagu näiteks alkoholi kuritarvitamine, uimastite tarvitamine, sotsiaalne tõrjutus, depressioon ja stress;
- tagama suitsiidikatse järel ning suitsiidi tõttu lähedase kaotanutele toetusmehhanismid, nagu näiteks emotsionaalse abi telefonid.

II - VAIMNE TERVIS NOORTE SEAS NING HARIDUS

Alus elukestvaks vaimseks terviseks loetakse varases nooruses. Kuni 50% vaimsetest häiretest on saanud alguse noorukieas. Probleeme vaimse tervisega võib tuvastada 10%-20% noortest inimestest ning kõrgem määr on just ebasoodsates rahvastikugruppides.

Poliitikuid ja huvigruppe kutsutakse üles osalema noorte vaimse tervise ja hariduse alases tegevuses, sealhulgas järgmistes sammudes:

- haridussüsteemi kaudu varase sekkumise skeemide tagamine,
- vanemlike oskuste propageerimise programmide tagamine;
- tervishoiu, hariduse, noorsoo ja teiste asjakohaste sektorite spetsialistide väljaõppe edendamine vaimse tervise ja heaolu vallas;
- koolieelsete asutuste ja koolide põhi- ja täiendõppekavadesse sotsiaal-emotsionaalse õpitegevuse loimimise edendamine;
- programmid noorte vastu suunatud kiusamise, vägivalda ja väärkohtlemise ning nende sotsiaalse tõrjutuse vältimiseks;
- noorte inimeste hariduses, kultuuris, spordis ja tööhõives osalemise edendamine.

III - VAIMNE TERVIS TÖÖKOHTADEL

Töehõive on füüsilisele ja vaimsele tervisele kasulik. Töötajate vaimne tervis ja heaolu on ELi tootlikkuse ja innovatsiooni võtmeallikaks. Töö kiirus ja iseloom toovad kaasa surve vaimsele tervisele ja heaolule. Vaja on astuda samme töölt puudumiste ja töövõimetuste pideva suurenemise lahendamiseks ning stressi ja vaimsete häiretega seotud tootlikkuse suurendamise kasutamata potentsiaali rakendamiseks. Töökohal on keskne roll vaimse tervise probleemidega inimeste sotsiaalses kaasamises.

Poliitikuid, sotsiaalpartnereid ja teisi huvigruppe kutsutakse üles tegutsema vaimse tervise osas töökohtadel, astudes sealhulgas järgmisi samme:

- parandama töö organiseeritust, organisatsiooni kultuure ja juhtimisvõtteid töökoha heaolu edendamisel, sealhulgas töö ja eraelu kokku sobitamisel;

- juurutama vaimse tervise ja heaolu programme koos riskihindamise ja ennetamise programmidega nende olukordade suhtes, mis võivad töötajate vaimsele tervisele negatiivset mõju avaldada (stress, väärkohtlemine nagu näiteks vägivald või ahistamine töökohal, alkohol, uimastid) ning varajasi sekkumisskeeme töökohtadel;
- tagama võimalused vaimsete probleemidega või häiretega isikute värbamiseks, tööl hoidmiseks ning tööle naasmiseks.

IV - VANEMATE INIMESTE VAIMNE TERVIS

ELi rahvastik vananeb. Kõrge iga võib vaimse tervise ja heaolu jaoks tuua endaga kaasa teatud ohuetgurid, nagu näiteks pere ja sõprade poolse sotsiaalse toetuse kadumine ning füüsiliste ja neurodegeneratiivsete haiguste ilmnemise, nagu näiteks Alzheimeri tõi ja teised dementsuse vormid. Suitsiidide osakaal eakate hulgas on kõrge. Tervisliku ja aktiivse vananemise propageerimine on üheks ELi peamiseks poliitiliseks eesmärgiks.

Poliitikuid ja huvigruppe kutsutakse üles osalema eakate vaimse tervise alases tegevuses, sealhulgas järgmistes sammudes:

- eakate aktiivse kogukonnaelus osalemise, sealhulgas nende füüsilise aktiivsuse ja haridusvõimaluste edendamine;
- paindlike pensionile jäämise skeemide välja töötamine, mis võimaldavad vanematel inimestel täis- või osakoormusega kauem töötada;
- meetmete tagamine nii kogukonna kui institutsionaalses mõttes (meditsiinilise ja/või sotsiaalse) hoole all viibivate eakate inimeste seas vaimse tervise ja heaolu edendamiseks;
- meetmete rakendamine hooldatavate isikute toetamiseks.

V - ME ALGATAME VAIMSE TERVISE JA HEAOLU EUROOPA PAKTI

Stigma ja sotsiaalne tõrjutus on nii vaimsete häirete ohutegurid kui tagajärjed, mis võivad tekitada abiotsimise ja taastumise teele raskesti ületatavaid takistusi.

Poliitikuid ja huvigruppe kutsutakse üles osalema halvaksapanu ja sotsiaalse tõrjutuse alases võitluses, sealhulgas järgmistes sammudes:

- halvaksapanu vastaste kampaaniate ja tegevuste toetamine, näiteks meedias, koolides ja töökohtadel, vaimsete häiretega inimeste integreerumise edendamiseks;
- ühiskonda hästi sisse lõimunud vaimse tervise teenuste välja arendamine üksikisiku keskmesse asetamine ning tegutsemine selliselt, mis välistaks stigmatiseerimise ja sotsiaalse tõrjutuse;

- vaimse tervise probleemidega inimeste ühiskonda aktiivse kaasa haaramise propageerimine, sealhulgas neile juurdepääsu parandamine asjakohasele tööhõive, väljaõppe ja hariduse võimalustele;
- vaimse tervise probleemidega inimeste, nende perede ja hooldajate kaasamine asjakohase poliitika välja töötamise ja otsuste tegemise protsessidesse.

IV - ME ALGATAME VAIMSE TERVISE JA HEAOLU EUROOPA PAKTI

Pakt leiab, et esmane vastutus tegevuse eest selles valdkonnas lasub liikmesriikidel. Samas tugineb Pakt aga ELi võimekusel teavitada, propageerida parimaid tavasid ning julgustada liikmesriikide ja huvigruppide poolseid tegevusi, aidata tegeleda ühiste raskustega ning tõkestada tervisealast ebavõrdsust.

Pakti referentsi kontekstiks on vaimse tervise ja heaolu alane ELi strateegia normistik, mis on viimaste aastate vältel läbi mitmete üle-ühenduslike strateegiate esile kerkinud, WHO 2005 aasta Euroopa vaimse tervise deklaratsiooni raames liikmesriikide tervishoiuministrite poolt võetud kohustused ning teised asjakohased rahvusvahelised aktid nagu näiteks ÜRO Puuetega inimeste õiguste konventsioon.

Pakt toob vaimse tervise ja heaolu edendamiseks kokku Euroopa institutsioonid, liikmesriigid, huvigrupid asjakohastest sektoritest, sealhulgas vaimse tervise põhjustel sotsiaalse tõrjutusega ohustatud inimesed ning uurimiskogukonnad. See peegeldab nende panust peamiste väljakutsete alase vahetuse, koostöö ja koordineerimise pikaajalise protsessi.

Pakt peaks aitama kaasa trendide ja tegevuste jälgimisele liikmesriikides ja huvigruppides. Euroopa parimatel tavadel põhinedes peaks see andma soovitusi tegevusteks selle peamistes küsimustes edasi liikumiseks.

V - SEETÕTTU ME KUTSUME ÜLES

- liikmesriike koos asjakohaste isikutega erinevates sektorites ja kodanikuühiskonnas ELis ja rahvusvahelistes organisatsioonides, ühinema Vaimse tervise ja heaolu Euroopa paktiga ning panustama selle rakendamisse;
- Euroopa Komisjoni ja liikmesriike koos asjakohaste organisatsioonide ja huvigruppidega
 - looma teabevahetuse mehhanismi;
 - tegema koostööd pakti prioriteetsete teemade lahendamisel strateegiate ja huvigruppide tegevuses heade tavade ning edutegurite tuvastamiseks ning vastavate soovitude ja tegevusplaanide välja töötamisel;
 - kommunikeerida järgmistel aastatel sellise töö tulemusi reas pakti prioriteetsete teemade alastel konverentsidel;
- Euroopa Komisjoni avaldama Nõukogule ettepaneku Vaimse tervise ja heaolu soovitusi kohta 2009. aastal;
- Eesistujat teavitama Euroopa Parlamenti ja Ministrite Nõukogut, aga ka Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteed ning Regioonide Komiteed, selle konverentsi tegevustest ja tulemitest.

